

АНОТАЦІЯ

Новосельський І. Ф. Конвергентні медіа в соціокультурному полі України: політологічний аспект. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 «Політологія». – ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2021.

Здійснено концептуалізацію впливів конвергентних медіа на соціокультурне поле України, що в рамках політологічного аналізу охоплюють аспекти політичної ідентичності як властивості індивіда в конкретних суспільно-політичних умовах, форм політичної участі як політично вмотивованої реакції та стан політичної системи та специфіку політичної культури суспільства як його ціннісного наративу.

Акцентовано, що разом із інституційними змінами, зумовленими модернізаційними процесами, у нових умовах конструюється й соціокультурне поле України як сфера суспільних відносин, що продукує цінності, норми поведінки, політичний дизайн. Онлайн-середовище, що позбавлене звичних меж, формує нову особистість – користувача, актора глобальної комунікації і нове суспільство – аудиторію, яка ідентифікує спільноти, зумовлює процес формування ідентичностей та конструює індивіда з його політичною поведінкою, мотиваціями, інструментами впливу, серед яких – «нові медіа». Конвергентні медіа характеризуються синтезованим контентом, що дозволяє їм поширювати таргетований вплив, охоплюючи максимально широку аудиторію споживачів.

Динамічність інформаційно-комунікаційного середовища аргументовано як глобальними впливами (цифровізацією інформації, інтернетизацією процесів та віртуалізацією суспільних взаємодій), так і локальними обставинами (поступовим розвитком інформаційного суспільства, члени якого прагнуть отримувати більше інформації,

обмінюватися нею, не зважаючи на кордони та інші обмеження). Предметна область політологічного дослідження зосереджена автором навколо впливу конвергентних медіа на соціокультурне поле України через широкі можливості їх комунікативної природи, різновекторності контенту та можливостей його просування. Продуктом такого впливу є ціннісна парадигма та політичний дизайн суспільства, що зумовлює перспективи розвитку України.

У дослідженні наведено аргументи щодо некоректності ототожнення понять «нові медіа» та «цифрові медіа», бо останні уособлюють спосіб (технологію) кодування інформації, а «нові медіа» виконують функцію модерної трансляції цього кодованого контенту. Констатовано, що поняття «нові медіа» є більш актуальним у контексті політологічного дослідження, адже саме з ними безпосередньо контактує споживач інформації, і саме цей контакт є засобом впливу на суспільну свідомість, а ширше – на соціокультурне середовище.

Автором концептуалізовано поняття «середовище політичної комунікації» як базове мірило меж впливу конвергентних медіа. У рамках категоріального апарату політології його сутність описана як сукупність умов та сфера суспільних і міжінституціональних взаємодій, в яких відбувається обіг інформації та символів, спілкування суб'єктів політики на горизонтальному та вертикальному рівнях і координація суспільно-політичних інтересів.

У кваліфікаційній науковій праці проведена наукова розвідка та співставлення емпіричних спостережень дозволили обґрунтувати припущення про змістовну еволюцію концепту «нові медіа», яка полягає у тому, що характеристика «нові» не означає суто їхню відмінність від традиційних засобів масової інформації, а свідчить про постійне оновлення та розширення інформаційно-комунікаційних можливостей у системі координат «вчора – сьогодні – завтра», де елемент «завтра» завжди буде динамічним.

Політологічний аналіз сучасної політико-правової бази функціонування і впливу медіа на цінності суспільства та політичну ідентифікацію у демократичних країнах дозволив сформулювати два підходи щодо законодавчо визначеного впливу держави на функціонування «нових медіа». Першим констатовано залежність медіа від змін політичного ландшафту, збільшення урядового контролю над інформаційним простором, застосування методів фінансового тиску, посилення процесів олігархізації медіа, підвищення непрозорості медіавласності (Угорщина, Чехія, Польща, Сербія). Другим з'ясовано рекомендаційний характер норм діяльності конвергентних медіа та мінімізацію втручання держави у медійну сферу (Німеччина, Франція, США).

Відповідний аналіз чинного законодавства України виявив, з одного боку, наявність нормативної бази та намірів привести її у відповідність до законодавства європейських країн, з іншого, – неефективність процедурних норм регулювання медійної сфери, дефіцит дієвих механізмів захисту національного медіапростору України, можливість на рівні судової влади приймати достатньо суперечливі з точки зору відповідності демократичним критеріям рішення.

Доведено посилення потенціалу соціальних медіа в сучасній Україні у формуванні іміджевих складових політиків, створенні у громадян відчуття причетності до процесу ухвалення політичних рішень, у збільшенні впливу на владні відносини. Водночас, аргументовано тезу про домінантний характер деструктивного використання соціальних мереж у контексті політичної боротьби в сучасній Україні та зниження довіри громадян до публічного дискурсу та демократичного процесу через посилений маніпулятивний характер дезінформаційних кампаній. Обґрунтовано необхідність *підвищення рівня* медіаграмотності та медіакультури громадян України, які мають фокусуватися на формуванні засад критичного мислення та імунітету до маніпуляцій громадською свідомістю та пропаганди. Сформульовано твердження, що глобальний характер застосування пропагандистських

методів інформаційної війни російською владою зумовлює втрату контролю української держави над інформаційним суверенітетом та посилює незахищеність її від впливу інформаційних потоків суміжних держав.

Політологічний аналіз виявив амбівалентний характер політичної комунікації – з одного боку, керуючись змістами і логікою постійно оновлюваного контенту, громадяни визначають свою прихильність до тих чи інших політичних ідей, висловлюють підтримку політикам, ідентифікують себе як учасників суспільно-політичних рухів тощо; з іншого боку, саме інформаційно-комунікаційне середовище сучасної України ідентифікує користувача за його висловлюваннями й іншою демонстрацією позиціонування у мережі відповідно до усталених політичних (або громадських) лексем («зелені», «порохоботи», «ватники»/«вишиватники», «п'ята колона» та под.).

На основі ґрунтовного аналізу впливу конвергентних медіа на політичну участь в Україні встановлено антагоністичні тенденції: «нові медіа» створюють відносно вільний простір для висловлення різних точок зору, однак контроль за змістом цієї інформації й досі не врегульовано; втілені у «нових медіа» алгоритми забезпечують швидке й масове поширення інформації без посередництва інституту ЗМІ, водночас нова реальність знецінює такий аспект, як «джерело інформації», її істинність; «нові медіа» створюють додаткові можливості для актуалізації важливих та резонансних явищ і подій, залучення до їхнього обговорення значної кількості користувачів, разом із цим відбувається зміна сутності та традиційного сприйняття політичної участі – замість акту «дії» домінантним стає відношення «причетності» і тяжіння до кліктивізму, слактивізму та ескапізму; розвиток онлайн-платформ для віддаленої участі у різних процесах нівелює просторову перепону для консолідації точок зору та ресурсів, але віддаленість персональних комп'ютерів і смартфонів від джерела події мотивує до персонального дистанціювання, відсутності зацікавленості у встановленні першопричин суспільно-політичних трансформацій.

В умовах медіаконвергенції спрощеність інформаційних пошуків і обмінів, відсутність внормованих фільтрів достовірності, переважання емоційних домінант над раціональними дозволила обґрунтувати припущення, що конфліктність сучасних суспільств спричинена ігноруванням соціокультурних диференцій, які в Україні особливо чітко окреслено політичним контекстом. Пошук проміжної ланки між «новими медіа» та політичною культурою виявив опосередкований вплив на процес її ціннісного конструювання лідерів громадської думки, які представляють суспільству такі аргументи, які орієнтують його на єдиний можливий набір цінностей.

Встановлені політичні обставини та тенденції поглиблення залежності соціокультурного поля України від прямого та опосередкованого впливу конвергентних медіа виявилися не корельованими із нормативною регламентацією останніх, зумовленими, у тому числі, зовнішніми чинниками (як-то глобальні інформаційно-комунікативні процеси, інформаційна війна з боку Російської Федерації та ін.), часто хаотичними і неконтрольованими. З одного боку, це невід’ємна частина парадигми інформаційного та мережевого суспільства, якою передбачено опції самовідтворення, самоконтролю, самозбереження мережі і спільноти. З іншого боку, наголошено на нагальній потребі запровадження норм і громадянських запобіжників задля унеможливлення деструктивних і руйнівних впливів на соціокультурне середовище України. Серед таких політично обґрунтованими є доопрацювання й ухвалення закону про медіа, реалізація практики невторчання політичних інститутів в морально-етичні принципи діяльності медіа, впровадження практик медіаосвіти, підвищення рівня медіа-грамотності та культури населення.

Ключові слова: політична комунікація, конвергентні медіа, соціокультурне поле України, інформаційно-комунікаційні технології, громадська думка, політична культура, політична участь, медіасередовище.

ABSTRACT

Novoselskyi I. F. Convergent media in the Ukraine socio-cultural sphere: political aspect. Manuscript.

A dissertation for a Doctor of philosophy degree; specialty 052 – Political science. Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, 2021.

The dissertation emphasis on influence of convergent media on the Ukraine socio-cultural sphere that in the framework of political science analysis covers aspects of political identity as an individual's characteristics in specific socio-political conditions, political participation forms as a politically motivated reaction and the state of political system and political culture specific as its valuable narrative.

The author concludes that socio-cultural sphere of public relations is being constructed in the new conditions together with the institutional and procedural changes caused by the modernization processes. An online sphere deprived the usual boundaries, forms both a new personality – the user, an actor of global communication, and a new society – an audience that identifies communities, determines individual identity formation and constructs political behavior, motivations, tools of influence. The last ones are «new media». They are characterized by synthesized content which allows them to disseminate targeted influence, converging the widest possible consumers' audience.

The dynamism of the information and communication sphere is specified by both global influences (digitalization of information, internetization of processes and virtualization of social interactions) and local specific (gradual development of the information society, whose members search to get more information, share it, despite of borders and other constraints). The subject area of political research is focused on influence of convergent media on the socio-cultural sphere of Ukraine due to the wide range of their communicative nature, diversity of content and opportunities for its promotion. The product of such influence is described as the value paradigm and political design of society which determines the prospects for Ukraine's development.

The dissertation presents arguments about the incorrect identification of the «new media» concept and «digital media» concept. The last embody the way (technology) of encoding information, but «new media» perform the function of modern translation of this encoded content. The author states that the concept of «new media» is more relevant in the context of research, because consumer of information contacts with them directly. This contact influences on public consciousness and thus – on the socio-cultural sphere.

The author defines the concept of «political communication sphere» as a basic measure of the limits of convergent media influence. Within the categorical apparatus of political science, concept is described as a system of conditions and spheres of social and inter-institutional interactions which are characterized by information and symbols circulate, communication of political actors at the horizontal and vertical levels and coordination of socio-political interests.

The scientific research and comparison of empirical observations in the dissertation allowed to substantiate the assumptions about the meaningful evolution of the concept of «new media». It includes theses that definition «new» does not mean only difference from traditional media but indicates constant updating and expansion of information and communication capabilities in the coordinate system «yesterday – today – tomorrow», where the element «tomorrow» will always be dynamic.

Studying of modern political and legal framework of the media functioning and influence on society values and political identification in democratic countries make it possible to specify two approaches regarding the legally defined influence of the state on the «new media» functioning. The first approach states the dependence of the media on changes in the political landscape, the increasing government control over the information sphere, the use of financial pressure, strengthening the process of media oligarchization, increasing the opacity of media ownership (Hungary, Czech Republic, Poland, Serbia). The second determines the recommendatory nature of the norms of convergent media and the minimization of state intervention in the media sphere (Germany, France, USA).

The analysis of the current Ukraine legislation identified, on the one hand, the existence of a regulatory framework and intentions to bring it into line with the European legislation, on the other – inefficiency of procedural norms media sphere regulating, lack of effective mechanisms to protect the national media space, judiciary possibilities to make decisions that are quite contradictory in terms of compliance with democratic criteria.

The author ascertains strengthening of the social media potential in modern Ukraine in the politician image formation, the creation of a sense of citizens involvement in the political decision-making process, increasing the influence on government relations. At the same time, the thesis about the dominant nature of the destructive use of social networks in the political struggle in modern Ukraine and the public confidence decline in public discourse and democratic process due to the increased manipulative nature of disinformation campaign are justified. The urgency of raising the level of media literacy and citizens media culture in Ukraine is substantiated. It must focus on the principle's formation of the critical thinking and immunity to manipulation and propaganda in public consciousness. The author stresses that the global propaganda methods of information warfare using by the Russian authorities causes the control loss of the Ukrainian state over information sovereignty and strengthens its vulnerability to the influence of neighboring states information flows.

Political analysis showed the ambivalent nature of political communication. On the one hand, guided by the content and logic of constantly updated content, citizens determine their commitment to certain political ideas, express support for politicians, identify themselves as participants in socio-political movements, etc. On the other hand, the information and communication sphere of modern Ukraine identifies the user by his statements and position in the network in accordance with established political (or public) tokens («green» (Zelensky's supporters), «porohoboty» (Poroshenko's adherents), «vatnyky» (politically colored Russian patriots' nickname), «p'yata column» (internal enemies) etc.).

Based on analysis of the convergent media influence on political participation in Ukraine, antagonistic tendencies have been identified. «New media» create a relatively free sphere for expressing different points of view, but control over the content is still unresolved. The algorithms embodied in the «new media» provide rapid and mass dissemination of information without media mediation, while the new reality devalues the truth of «source of information». «New media» create additional opportunities for actualization of important and resonant phenomena and events, involvement of a significant number of users in discussion, at the same time traditional perception of political participation is changing in the – the act of the «involvement», clickivism, slactivism and escapism dominates above the concept «action». Although the online platforms development for remote participation eliminates the network space barrier for consolidating views and resources, but the personal computers and smartphones remoteness from the source motivates to personal distancing, lack of interest in establishing the socio-political transformations reasons.

In the conditions of media convergence, the information searches and exchanges simplification, the absence of authenticity standardized filters, the predominance of emotional dominants over rational ones allowed to substantiate the definite assumption. The conflict of modern societies is caused by ignoring sociocultural differences that particularly outlined in the political context in modern Ukraine. The search for an intermediate link between the «new media» and political culture found out an indirect impact of public opinion leaders on the process of the construction of its values. These leaders give to society such arguments that directs it to the certain value system choice.

The established political circumstances and tendencies of the Ukraine sociocultural sphere increasing dependence on the direct and indirect convergent media influence are not correlated with the normative regulation of the latter, including due to often chaotic and uncontrolled external factors (such as global information and communication processes, information war with Russia etc.). On the one hand, that is an integral part of the information and network society

paradigm, which provides options for network and community self-reproduction, self-control, self-preservation. On the other hand, the author reveals the urgent need to introduce norms and civil safeguards in order to prevent destructive influences on the Ukraine socio-cultural sphere. Among these safeguards the finalization and adoption of the media law, the non-interference political institutions in the moral and ethical principles of media, the introduction of media education practices, raising media literacy and culture are defined.

Key words: political communication, convergent media, socio-cultural sphere of Ukraine, information and communication technologies, public opinion, political culture, political participation, media sphere.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України:

1. Новосельський І. Ф. Сучасні мас-медіа в інформаційних війнах: досвід України. *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. 2019. № 13. С. 230–239.
2. Новосельський І. Ф. Конвергенція медіа як чинник розвитку інформаційного простору України: політологічний аспект. *Науковий журнал «Політикус»*. 2020. № 3. С. 58–64.
3. Новосельський І. Ф. Політико-правові засади функціонування нових медіа: світовий досвід та Україна. *Актуальні проблеми політики*. 2020. № 65. С. 61–67.
4. Новосельський І. Ф. Українські соціальні мережі: специфіка та проблеми функціонування. *Науковий журнал «Політикус»*. 2020. № 5. С. 89–94.

Статті у періодичних наукових виданнях інших держав, включених до міжнародних наукометричних баз:

1. Новосельський І. Ф. Нові медіа як модерний інструментарій української політики. *European Political and Law Discourse*. 2020. Vol. 7. Issue 2. С. 269–274.
2. Novoselshyi I., Marchuk V., Melnychuk V., Chorooskyi V., Shlemkevych T. The Appointment of the History Philosophy in Comprehending Modern Civilizational Challenges in a Post-Pandemic Society. *Postmodern Openings*. 2020. № 1. P. 74–84.

Праці, що додатково відображають наукові результати дисертації:

1. Новосельський І. Ф. Роль соціальних медіа у виборчих технологіях. *Політичні процеси сучасності: глобальний та регіональні виміри: Збірник*

матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Івано-Франківськ. 2017. С. 123–126.

2. Новосельський І. Ф. Нові медіа як чинник розвитку інформаційного простору України. *Модернізація політичної системи сучасної України: стан та перспективи розвитку: Збірник матеріалів XII Всеукраїнської науково-практичної конференції (26 грудня 2018 р.)*. Сєверодонецьк: Вид-во СНУ ім. В. Даля. 2019. С. 53–60.

3. Новосельський І. Ф. Нові конвергентні медіа як суб'єкт політичної комунікації. *Сучасний рух науки: тези доп. X міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Дніпро. 2020. Т. 2. С. 99–106.

4. Новосельський І. Ф. Нові медіа: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні (на прикладі соціальних мереж). *Модернізація політичної системи сучасної України: стан та перспективи розвитку: Збірник матеріалів XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2020 р.)*. Сєверодонецьк: Вид-во СНУ ім. В. Даля. 2020. С. 60–62.

5. Новосельський І. Ф. Вплив нових медіа на сучасну українську політику. *Суспільні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 3-4 липня 2020 р.)*. Львів: ГО «Львівська фундація суспільних наук». 2020. С. 74–78.